

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАКАЗ

м. Київ

21 02 20 19 р.

№ 236

Про внесення змін до навчальних програм
з історії України для 5 - 9 та 10 - 11 класів
закладів загальної середньої освіти

Відповідно до підпункту 14 пункту 3 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630

НАКАЗУЮ:

1. Внести зміни до навчальних програм з історії України для 5 - 9 та 10 - 11 класів закладів загальної середньої освіти, виклавши їх у новій редакції, що додається.
2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю.Г.) забезпечити оприлюднення навчальних програм з історії України для 5-9 та 10-11 класів закладів загальної середньої освіти на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра освіти і науки Карандія В. А.

Т.в.о. Міністра

П. К. Хобзей

Історія України. 10–11 класи Навчальна програма

Пояснювальна записка

Навчання історії у старшій школі спрямоване на реалізацію **мети повної загальної середньої освіти**, яка полягає в розвитку та соціалізації особистості учнів/учениць, формуванні в них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник/випускниця старшої школи – це патріот/патріотка України, який/яка: знає історію своєї держави; є носієм української мови, культури, національних традицій і духовних цінностей; виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті; має бажання і здатність реалізовувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства; бережно ставиться до природи; дотримується здорового способу життя.

Мета історичної освіти в старшій школі – сприяти формуванню в учнів/учениць національно-культурної ідентичності, патріотичного світогляду, активної соціальної та громадянської позиції, почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Ця мета має конкретизуватися в **комплексі завдань**, серед яких пріоритетними є:

– поглиблення інтересу до історії як сфери знань і навчального предмета, розвиток мисленневих здібностей та умінь, необхідних для розуміння сучасних викликів;

– набуття системних знань про факти, події, явища, тенденції в Україні та світі ХХ – ХХІ ст. з позицій: цінності життя людини, досвіду українського державотворення, утвердження єдності й соборності Українського народу, значення європейських культурних і правових традицій для суспільних процесів в Україні, зміцнення національних інтересів і суверенітету, цілісності та непорушності кордонів Української держави в контексті світового історичного процесу;

– розвиток історичного, критичного та творчого мислення, здатності розуміти загальний хід історичного процесу, проблеми, що стоять перед країною та світом;

– спонукати до усвідомлення національного інтересу, необхідності захисту суверенітету, територіальної цілісності своєї держави в умовах реальних військово-політичних, інформаційних та інших викликів;

– долучення до духовних і культурних надбань і цінностей, історико-культурних традицій українського й інших народів;

– сприяння формуванню політичної та правової культури, громадянської самосвідомості, пошани до державної символіки України в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

Структура програми й організація навчання учнів/учениць. Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць і змісту навчального матеріалу з історії України та всесвітньої історії як основи для досягнення цих результатів. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці зорієнтовані на формування предметних і ключових компетентностей і викладені через знання й уміння, які відповідають знанневому, смисловому й діяльнісному компонентам.

Цей курс історії для 10–11 класів складається з двох окремих предметів – “Історія України” та “Всесвітня історія”. Для підвищення результативності навчання (через ефективний розподіл навчального часу) програма пропонує синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії. Рекомендовану послідовність вивчення історії України та всесвітньої історії за розділами наведено в таблиці наприкінці пояснювальної записки.

Зміст історичного матеріалу базується на таких пріоритетах: усталена періодизація новітньої історії; національна спрямованість, принципи історичної пам’яті, хронологічної послідовності, науковості, логічності, гуманізації, проблемного викладання, національної спрямованості, полікультурності; органічне й оптимальне дотримання пропорцій між політичною, соціально-економічною та культурною складовими історичного процесу; загальнонаціональною історією, регіоналістикою й історичним краєзнавством; виокремлення побутової історії та

особливостей трансформації рівня життя населення відповідно до подій, що відбувалися в Україні та світі.

До кожного розділу подано теми, які можуть бути розкриті на практичних заняттях / під час виконання навчальних проєктів / при написанні есе. Учитель/вчителька на власний розсуд можуть обирати/змінювати/корегувати/доповнювати теми, а також досліджувати їх у різний спосіб, залежно від умов організації навчального процесу, пізнавальних можливостей школярів, класу й індивідуального підходу вчителя до викладання. Рекомендовані проєкти спрямовані на розвиток творчо-пошукових умінь і навичок. Контраверсійність пропонує тем відповідає віковим особливостям учнів/учениць старшої школи й орієнтована на формування розуміння зв'язку між вивченим матеріалом і сучасністю.

У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами. В межах загальної річної кількості годин учитель/вчителька може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, але не порушуючи при тому повноти завдань, визначених як результати і зміст навчально-пізнавальної діяльності.

Організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів/учениць за цією програмою вчитель/вчителька відображає у власному календарно-тематичному плані або в робочій програмі, які затверджує керівник навчального закладу. Робочу програму вчитель укладає з метою розроблення в межах навчальної програми власного алгоритму роботи з учнями, акцентування на певних навчальних цілях, змістових елементах, розширення кола історичних діячів, зміни послідовності вивчення матеріалу в межах розділів, доповнення матеріалу з історії рідного краю і тематикою практичних занять, навчальних проєктів та есе.

Синхронізація курсів історії України та всесвітньої історії в 10–11 класах

Клас	Предмет	Розділ навчальної програми
10	Історія України	Повторення. Вступ
	Всесвітня історія	Розділ 1. Передумови Першої світової війни. Війна та революції
	Історія України	Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни
	Історія України	Розділ 2. Початок Української революції
	Всесвітня історія	Розділ 2. Облаштування повоєнного світу
	Історія України	Розділ 3. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності
	Всесвітня історія	Розділ 3. Провідні держави світу в міжвоєнний період
	Історія України	Розділ 4. Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Центрально-Східної Європи
	Історія України	Розділ 5. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період
	Всесвітня історія	Розділ 5. Держави Азії та Латинської Америки
	Всесвітня історія	Розділ 6. Передумови Другої світової війни
	Всесвітня історія	Розділ 7. Друга світова війна
	Історія України	Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни
Всесвітня історія	Розділ 8. Повсякденне життя та культура в міжвоєнний період	
11	Історія України	Повторення. Вступ.
	Всесвітня історія	Розділ 1. Повоєнне облаштування світу
	Історія України	Розділ 1. Україна в перші повоєнні роки
	Всесвітня історія	Розділ 2. Держави Північної Америки та Західної Європи: формування постіндустріального суспільства
	Історія України	Розділ 2. Україна в умовах десталінізації
	Історія України	Розділ 3. Україна в період загострення кризи радянського ладу
	Всесвітня історія	Розділ 3. Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси
	Історія України	Розділ 4. Відновлення незалежності України
	Всесвітня історія	Розділ 4. Держави Азії, Африки та Латинської Америки: вибір шляхів розвитку
	Історія України	Розділ 5. Становлення України як незалежної держави
	Всесвітня історія	Розділ 5. Міжнародні відносини
	Всесвітня історія	Розділ 6. Повсякденне життя і культура
	Історія України	Розділ 6. Творення нової України
Всесвітня історія	Узагальнення до курсу	

Історія України (1914–1945 рр.). 10 клас

Структура курсу:

Повторення. Вступ

Розділ 1. Україна в роки Першої світової війни

Розділ 2. Початок Української революції

Розділ 3. Розгортання Української революції. Боротьба за відновлення державності

Розділ 4. Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні

Розділ 5. Західноукраїнські землі в міжвоєнний період

Розділ 6. Україна в роки Другої світової війни

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>характерні риси</i> “короткого ХХ століття”; – <i>територіальні межі</i> розселення українців як етносу; – <i>етнічний і соціальний склад</i> населення України початку ХХ ст.; – <i>алгоритми опрацювання</i> таких видів історичних джерел, як плакати, фото- і кінодокументи тощо. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>поняття</i>: світова війна, політичний режим, національна держава, соціальна революція, національна революція, модернізм; – <i>особливості</i> розвитку українського суспільства на початку ХХ ст. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>застосувати знання про періодизацію</i> історії як інструмент для розуміння особливостей розвитку українських земель у першій половині ХХ ст.; – <i>показати на історичній карті</i> держави-метрополії та їх колоніальні володіння; території українських земель, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини; – <i>зіставити</i> території розселення українців початку ХХ ст. і сучасної України; – <i>визначити</i> основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку України і світу на зламі ХІХ–ХХ ст.; – <i>здобувати інформацію</i>, використовуючи підручники та зіставляти різні компоненти підручників із історії України та всесвітньої історії. 	<p>Україна і світ на порозі ХХ ст.: основні тенденції соціально-економічного, політичного та культурного розвитку. ХХ століття у світовій історії. Періодизація історії України ХХ ст.</p> <p>Завдання і структура курсів історії України та всесвітньої історії ХХ – початку ХХІ ст. Особливості курсу історії України 1914–1945 рр.</p>

Розділ 1. УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>сутність</i> українського питання напередодні війни; геополітичних планів країн Антанти і Центральних держав щодо українських земель; – <i>позиції</i> українських політичних сил напередодні та в умовах війни; – <i>місце, перебіг і результати</i> воєнних операцій, що відбувалися на території України в 1914–1917 рр.: Галицька битва, Горлицький прорив, Брусилівський прорив, Червневий наступ, бойові дії на Чорному морі; – <i>бойовий шлях</i> легіону Українських січових стрільців. 	<p>Україна в геополітичних планах країн Антанти і Центральних держав. Війна та українські політичні сили. Головна українська рада. Союз визволення України. Загальна українська рада.</p> <p>Воєнні дії на території України в 1914–1917 рр. Українці в арміях воюючих держав. Українські січові стрільці.</p> <p>Політика Російської імперії та Австро-Угорщини на українських землях у 1914–1917 рр.</p> <p>Повсякденне життя на фронті й у тилу.</p>

<p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>поняття</i>: Перша світова війна, окупаційний режим, військове генерал-губернаторство, депортація; – <i>особливості</i> становища українців у районах бойових дій; – <i>особливості</i> російського окупаційного режиму на українських теренах, що входили до складу Австрії; – <i>причини</i> розходжень українських політичних сил у ставленні до війни; – <i>причини та наслідки</i> створення українських добровольчих військових формувань і сплеску добродійного руху в Україні. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановити синхронність</i> подій Першої світової війни на українських територіях, що входили до складу Російської імперії та Австро-Угорщини, і на Західному фронті; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про події Першої світової війни на українських землях; – <i>висловити аргументовані судження</i> щодо ставлення українських політичних сил Наддніпрянщини і західноукраїнських земель до Першої світової війни; – <i>охарактеризувати</i> повсякдення різних верств населення в умовах Першої світової війни; – <i>скласти характеристики</i> історичних діячів: Михайла Галушинського, Вільгельма Франца фон Габсбурга-Лотрінгена (Василя Вишиваного), Андрія Жука, Григорія Коссака, Костя Левицького. 	
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Українські політичні організації й середовища в Російській та Австро-Угорській імперіях: порівняльний аналіз стратегії здобуття української державності. – Перша світова як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати (на основі аналізу текстових і візуальних джерел). 	
<p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Добровольці та волонтери: від Першої світової до сучасної агресії Росії проти України. – Культурно-просвітницька діяльність Українських січових стрільців. 	
<p>Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях ХХ століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська).</p>	
<p>Узагальнення Тематичний контроль</p>	

Розділ 2. ПОЧАТОК УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>етапи</i> Української революції 1917–1921 рр.; – <i>дати</i> утворення УЦР, проголошення УНР і незалежності УНР, бою під Крутами, утворення Кримської Народної Республіки. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>вплив</i> світових подій на внутрішньоукраїнські процеси; – <i>наслідки</i> боротьби політичних партій за вплив на 	<p>Причини, рушійні сили та періодизація Української революції 1917–1921 рр. Українська Центральна Рада. Всеукраїнський національний конгрес. Українізація армії. Вільне козацтво. Відносини Центральної Ради з Тимчасовим урядом. I Універсал Української Центральної Ради. Генеральний секретаріат. II Універсал УЦР.</p>

<p>населення України; – природу виникнення, причини й наслідки війн більшовицької Росії з УНР.</p> <p>Уміти: – визначити хронологічні межі Української революції та синхронізувати історичні події періоду; – використовувати карту як джерело інформації про події Української революції у березні 1917 – квітні 1918 рр.; – на основі порівняльного аналізу робити аргументовані висновки щодо основних ідей, цілей та шляхів їх досягнення українськими політичними партіями на початку Української революції; – проаналізувати й порівняти змісти універсалів УЦР, причини і наслідки укладення УНР Брестського мирного договору; – визначити чинники, що впливали на зміни курсу УЦР упродовж березня 1917 – квітня 1918 рр.; – визначити здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі, обґрунтувати висловлені судження; – давати аргументовану оцінку діяльності в період УЦР Петра Болбочана, Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, Сергія Єфремова, Миколи Міхновського.</p>	<p>Збройний виступ самостійників. Прихід до влади у Росії більшовиків: позиція УЦР. Боротьба за владу в Києві 28–31 жовтня 1917 р. III Універсал УЦР. Внутрішня та зовнішня політика Центральної Ради після проголошення Української Народної Республіки. Встановлення кордонів. Галицько-буковинський курінь Січових стрільців. Події 1917 року в Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка. Кримськотатарський національний рух. Початок агресії більшовицької Росії проти УНР. Проголошення в Харкові більшовицької влади в УНР. Перша війна більшовицької Росії з УНР. Бій під Крутами. IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР. Більшовицько-російська окупація України. Мирний договір УНР із Центральними державами. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим. Законотворча діяльність УЦР взимку–навесні 1918 р. Конституція УНР.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять: – Автономісти і самостійники: порівняльний аналіз програмних документів українських політичних партій. – Державне будівництво Української Центральної Ради: здобутки і прорахунки. – Українська революція: загальноукраїнський і регіональний виміри.</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів: – “У 1918-му Україна здобула незалежність, у 1991-му – відновила, сьогодні – захищає” (початок проєкту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у ХХ–ХХІ ст.; рекомендується доповнювати впродовж 10–11 класів, завершити після теми “Творення нової України”). – Питання суверенності, соборності й територіальної цілісності України під час революції у світлі історичних джерел.</p>	
<p>Міжпредметні зв’язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях ХХ століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська).</p>	
<p>Узагальнення Тематичний контроль</p>	

Розділ 3. РОЗГОРТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ. БОРТЬБА ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати: – дати утворення ЗУНР і проголошення Акта злуки, Чортківської офензиві; – перебіг Першого та Другого зимових походів; – форми та основні ознаки національної державності часів Української революції: УНР за Української Центральної Ради, Українська Держава, УНР за Директорії, ЗУНР.</p> <p>Розуміти:</p>	<p>Українська Держава. Внутрішня та зовнішня політика. Зародження повстанського руху. Кримські крайові уряди. Спроби приєднати Крим до України. Антигетьманське повстання і відновлення УНР. Директорія. Трудовий конгрес. Розпад Австро-Угорської імперії і</p>

- *поняття*: гетьманат, Директорія, Чортківська офензива, націонал-комунізм, терор, продовольча розкладка, Военний комунізм, реквізиція, політична і трудова еміграція, лінія Керзона;
- *значення Акта злуки УНР і ЗУНР* як вияву волі українців до консолідації етнічних земель та свідчення національної самоідентифікації населення України;
- *особливості* розбудови Армії УНР та Української Галицької армії;
- *відмінності* державотворчих процесів в УНР, Українській Державі, ЗУНР;
- *вплив* рішень Паризької мирної конференції та Варшавської угоди на перебіг боротьби за українську державність, визвольних змагань і державотворчих процесів в Україні на розвиток української культури;
- *значущість* творчого доробку українських митців для національної і світової культури;
- *причини* політичної еміграції українців, її центри та ідейні течії; напрями і наслідки трудової еміграції в 1914–1921 рр.;
- *ставлення різних груп населення* до революційних процесів.

Уміти:

- *встановити послідовність і синхронність* подій Української революції (на національному, регіональному і локальному рівнях);
- *оперувати хронологічним і понятійним матеріалом* для пояснення таких явищ, як гетьманат, денікінський режим, отаманщина, “воєнний комунізм”, червоний терор;
- *вказати* на карті території УНР, Української Держави, ЗУНР; держави з центрами української політичної еміграції;
- *виявити специфіку* розвитку громадського і релігійного життя, мистецтва, освіти і науки за часів УНР, Української Держави та ЗУНР;
- *висловити аргументоване судження* про результати Української революції 1917–1921 рр.;
- *визначити особливості* розвитку української культури та повсякденного життя людей у 1914–1921 рр.;
- *розкрити* роль в Українській революції Марка Безручка, Нестора Махна, Михайла Омеляновича-Павленка, Олександра Удовиченка;
- *охарактеризувати* політичну та/або мистецьку діяльність Павла Скоропадського, Георгія Нарбута, Євгена Петрушевича та Симона Петлюри.

західноукраїнські землі. Листопадовий зрив. Проголошення ЗУНР. Державне будівництво. Початок польсько-української війни. Українська Галицька армія. Злука УНР і ЗУНР та її історичне значення.

Український національний рух на Буковині й у Закарпатті. Хотинське повстання.

Військова присутність Антанти на півдні України.

Друга війна більшовицької Росії з УНР. Антибільшовицький повстанський рух. Реорганізація Директорії УНР. Державне будівництво та національна політика.

Більшовицько-російська окупація України. Український націонал-комунізм. Формування державної системи УСРР. Політика Военного комунізму. Червоний терор.

Отаманщина. Холодноярська республіка.

Наступ польських військ. Чортківська офензива. Окупація польськими військами території Західної області УНР. Наступ об'єднаних українських армій. Наступ білогвардійських військ на Київ. Денікінський режим в Україні. Перший Зимовий похід. Повернення більшовицького режиму.

Український націонал-комунізм.

Варшавська угода. Війна союзницьких українсько-польських військ проти більшовиків у 1920 р. Розгром більшовиків під Варшавою–Замостям.

Поразка Збройних сил Півдня Росії. Червоний терор у Криму.

Повстанський рух 1920–1921 рр. Другий Зимовий похід. Поразка та наслідки українського визвольного руху.

Нові тенденції розвитку культури 1914–1921 рр. Освіта. Наука. Мистецтво. Релігійне життя. Культурно-освітня діяльність громадських організацій.

Повсякденне життя.

Орієнтовні теми для практичних занять:

- Повсякдення українців у 1917–1921 роках.
- Місця пам'яті Української революції в моєму населеному пункті.
- Отаманщина і повстанський антибільшовицький рух: ідейні основи і практика.
- Більшовизм та український націонал-комунізм: порівняльна характеристика.

Орієнтовні теми для навчальних проєктів:

- Студії боротьби за незалежність: від ідеї автономії до самостійності (початок кейсу “Як трансформувався український визвольний рух у ХХ столітті?”; рекомендується доповнювати впродовж 10–11 класів, завершити після теми “Становлення України як незалежної держави”).

Орієнтовні теми для написання есе:

<ul style="list-style-type: none"> – Без соборності немає незалежності. – Здобутки Української революції. – Зовнішній ворог чи внутрішній розбрат. Хто більше загрожує суверенітетові держави?
<p>Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ: Історія розвитку українського війська. Тема: Українські військові формування та участь українців у військових подіях ХХ століття. (Учень/учениця називає основні історичні етапи розвитку українського війська; називає видатних військових лідерів українського народу; характеризує історично-політичні умови формування Збройних Сил України; наводить приклади визначних воєнних подій, битв українського війська).</p>
Узагальнення
Тематичний контроль

Розділ 4. ВСТАНОВЛЕННЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>хронологічні межі</i> перебування УСРР у складі СРСР, нової економічної політики та політики коренізації в УСРР; існування УАПЦ, політики Великого терору; – <i>дати</i> утворення Кримської АСРР у складі РФСРР та Молдавської АСРР у складі УСРР; переходу до форсованої індустріалізації та суцільної колективізації в УСРР; Голодомору; відкритих політичних процесів 1920-х – початку 1930-х рр. – <i>головні місця</i> масових розстрілів, поховань жертв Голодомору та репресій національного, регіонального і локального рівнів. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>поняття:</i> комуністичний режим, сталінізм, директивна економіка, Великий терор, хлібозаготівлі, продрозкладка, розкуркулення, коренізація, українізація, Голодомор, геноцид, “чорна дошка”, Розстріляне відродження, культ особи, соціалістичне змагання, УАПЦ, соціалістичний реалізм; – <i>суть та наслідки</i> непу, політики коренізації, форсованої індустріалізації, насильницької колективізації та масових репресій; – <i>природу</i> комуністичного тоталітарного режиму та <i>особливості</i> його встановлення в Україні; – <i>протиріччя</i> між комуністичним вченням і новою економічною політикою, доктриною інтернаціоналізму та політикою коренізації, розвитком індустрії та планованою індустріалізацією, кооперуванням і колективізацією, між дійсним та визначеним конституцією 1937 р. державно-політичним статусом УРСР, пропагандистським ідеалом і реальним образом радянської людини; – <i>голод</i> 1921–1923 рр., Голодомор і масові репресії як злочини радянського тоталітарного режиму; – <i>причини, методи та наслідки</i> ідеологізації національно-культурного життя в УРСР; – <i>мету</i> зросійщення більшовиками України; – <i>взаємозалежність</i> між встановленням єдиновладдя Йосипа Сталіна, закріпленням однопартійності, переслідуванням і ліквідацією церкви та змінами в масовій свідомості людей; 	<p>Формальний та реальний статус УСРР у “договірній федерації” радянських республік. Утворення СРСР: наслідки для України. Адміністративно-територіальний поділ УСРР.</p> <p>Антибільшовицький повстанський рух. (Холодноярська республіка та інші). Масовий голод 1921–1923 рр. Впровадження непу в УСРР. Суспільно-політичне життя. Ліквідація багатопартійності.</p> <p>Політика коренізації в УСРР: ставлення влади та населення. Згорання та наслідки українізації.</p> <p>Утворення Кримської АСРР у складі РФСРР. Національна політика радянської влади в УСРР. Молдавська АСРР.</p> <p>Релігійне життя в УСРР. Українська автокефальна православна церква (УАПЦ). Хлібозаготівельні кризи. Форсована індустріалізація. Створення військово-промислового комплексу. Згорання непу і перехід до директивної економіки.</p> <p>Розкуркулення і насильницька колективізація. Опір селянства. Примусові хлібозаготівлі. Голодомор 1932–1933 рр. – геноцид Українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору. Національно-демографічні зміни.</p> <p>Формування культу особи Йосипа Сталіна. Порушення прав людини в умовах тоталітарного режиму. Масові репресії та їх ідеологічне виправдання. Політичні процеси 1920-х – початку 1930-х рр. Великий терор. Биківня та інші місця масових поховань жертв репресій. Припинення українізації. Посилення русифікаторської політики. Розстріляне відродження. Антицерковна політика влади та її наслідки. Ліквідація УАПЦ.</p> <p>Конституція УРСР 1937 р.</p> <p>Ідеологізація національно-культурного життя радянської України. Освіта. Наука. Мистецькі спілки у 1920–1930-х рр. Митці</p>

<p>– різницю між художньо-стилістичними особливостями творів, написаних митцями Розстріляного відродження, й апологетами соціалістичного реалізму.</p> <p>Уміти:</p> <p>– встановити послідовність подій історії України 1921–1939 рр.;</p> <p>– вказати на карті регіони масового голоду 1921–1923 рр., Голодомору, індустріальні новобудови в УСРР, місця антибільшовицьких повстань;</p> <p>– визначити передумови, причини та масштаби соціально-економічних перетворень радянського тоталітарного режиму, масових репресій, нищення української інтелігенції та політичної еміграції;</p> <p>– визначити особливості втягування російською владою України до складу СРСР; спроможність застосування норм конституції “соціалізму, що переміг” у повсякденному житті радянської людини в УРСР;</p> <p>– визначити особливості розвитку української культури в 1921–1939 рр.;</p> <p>– обстоювати правову оцінку Голодомору як геноциду Українського народу;</p> <p>– охарактеризувати громадсько-політичну та/або мистецьку діяльність Олександра Довженка, Леся Курбаса, Василя Липківського, Миколи Скрипника, Миколи Хвильового, Олександра Шумського.</p>	<p>Розстріляного відродження й апологети соцреалізму. Кінематограф.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <p>– Голодомор мовою документів, свідчень, чисел...</p> <p>– Пропагандистський ідеал радянської людини та її повсякденне життя.</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проектів:</p> <p>– Розстріляне відродження: доля духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 1920–х рр. в Україні.</p> <p>– СРСР: союз рівноправних республік чи видозмінена Російська імперія?</p> <p>Орієнтовні теми для написання есе:</p> <p>– Агресивна мілітаризація ціною мільйонів життів: виправданню (не)підлягає.</p> <p>– Права людини в умовах тоталітаризму: як тоталітаризм торкнувся життя моєї родини.</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки: 9 клас. Художня культура. Розділ: Основи художньої культури. Тема: Художні напрями мистецтва ХХ століття: від модернізму до постмодернізму. Полістілістика. (Учень/учениця уміє толерантно вести дискусію з питань культури, знаходити джерела для художньої самоосвіти); – 10 клас. Мистецтво. Розділ: Мистецтво європейського культурного регіону. Україна. (Учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – “візитівки” українського мистецтва у світі; видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); – 10 клас. Англійська мова. Тема: Англійський світ і Україна. (Учень/учениця знає про звичаї та традиції дозвілля в Україні та англійських країнах, історичні та культурні цінності України та англійських країн, заходи з охорони довкілля в Україні та англійських країнах).</p>	
<p>Узагальнення</p>	
<p>Тематичний контроль</p>	

Розділ 5. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <p>– <i>хронологічні межі</i> перебування і правовий статус західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини;</p>	<p>Правовий статус українських земель у складі Польщі. Національна політика та міжнаціональні відносини. Осадництво. Пацифікація. Економічне і соціальне</p>

<p>– <i>дати</i> утворення УНДО, ОУН, проголошення незалежності Карпатської України.</p> <p>Розуміти:</p> <p>– <i>поняття</i>: осадництво, пацифікація, русини, східні креси, національна кооперація, інтегральний націоналізм, український націоналістичний рух, Карпатська Січ;</p> <p>– <i>особливості та головні риси</i> національної політики Польщі, Румунії, Чехословаччини щодо українського населення;</p> <p>– <i>історичні умови</i> формування ідейних течій українського руху в західноукраїнських землях;</p> <p>– <i>передумови формування та зміст</i> теорії інтегрального націоналізму;</p> <p>– <i>вплив міжнародних відносин</i> міжвоєнного періоду на долю регіону.</p> <p>Уміти:</p> <p>– <i>синхронізувати</i> події політичного, соціально-економічного та культурного життя українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини та УСРР у 1921–1939 рр.;</p> <p>– <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про розподіл українських територій між державами Центрально-Східної Європи в 1921–1939 рр.;</p> <p>– <i>аргументувати особисті судження</i> щодо діяльності Українського народно-демократичного об'єднання, Української національної партії, Української військової організації, Організації українських націоналістів;</p> <p>– <i>охарактеризувати</i> геополітичне становище Карпатської України;</p> <p>– <i>визначити основні тенденції та протиріччя</i> розвитку культури на західноукраїнських землях;</p> <p>– <i>скласти характеристики</i> історичних діячів: Августина Волошина, Володимира-Сергія Залозецького-Саса, Дмитра Донцова, Євгена Коновальця, Василя Мудрого, Андрея Шептицького.</p>	<p>становище населення. Українська кооперація. Просвітні організації краю. Українські політичні організації. Українське народно-демократичне об'єднання. Українська військова організація й Організація українських націоналістів.</p> <p>Українські землі у складі Румунії. Татарбунарське повстання. Суспільно-політичне життя. Українська національна партія.</p> <p>Українські землі у складі Чехословаччини. Правовий статус Закарпаття. Суспільно-політичне й економічне життя. Карпатська Україна. Карпатська Січ.</p> <p>Культурне й релігійне життя на західноукраїнських теренах в умовах іноземного панування. Політичне та культурне життя української політичної еміграції.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p>	
<p>– Повсякденне життя населення в УСРР/УРСР та в українських регіонах у складі Польщі, Чехословаччини, Румунії в міжвоєнний період: спільне та відмінне.</p>	
<p>– Срібна земля. Третя спроба утвердити незалежність України в ХХ столітті.</p>	
<p>Орієнтовна тема для навчального проекту:</p>	
<p>– Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1914–1939 рр.</p>	
<p style="text-align: center;">Узагальнення</p>	
<p style="text-align: center;">Тематичний контроль</p>	

Розділ 6. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <p>– <i>зміст</i> українського питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни;</p> <p>– <i>цілі та напрями</i> німецько-радянської співпраці від серпня 1939 р. до червня 1941 р.;</p> <p>– <i>основні воєнні дії</i>, що відбувалися на території України в період Другої світової війни;</p> <p>– <i>хронологічні межі</i> окупації України нацистами та їх союзниками;</p> <p>– <i>дати</i> проголошення Акта відновлення Української</p>	<p>Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р. Початок Другої світової війни. Українці в польській армії. Розкол ОУН.</p> <p>Окупація Червоною армією Галичини, Волині, Північної Буковини, Хотинщини та Південної Бессарабії. Радянська нових територій. Масові політичні репресії 1939–1940 рр.</p>

Держави, депортації комуністичним режимом кримських татар та інших народів Криму.

Розуміти:

– *природу* Другої світової війни як найбільшої за проявами і наслідками *трагедії в історії людства*;
– *поняття*: країна-агресор, пакт, радянізація, бліцкриг, окупаційний режим, евакуація, мобілізація, новий порядок, похідні групи, чорносвітники, остарбайтери, воєнний злочин, Голокост;
– *причини, зміст та наслідки* політики радянізації Західної України;
– *вплив окупаційного режиму* на спосіб життя та свідомість населення;
– *причини* польсько-українського протистояння, *роль* німецької окупаційної влади та радянських партизанів у його загостренні;
– *природу виникнення та наслідки* явищ часів війни: Голокосту, таборів смерті, тактики “випаленої землі”, депортацій етнічних груп і народів;
– *причини* розколу ОУН, виникнення українського визвольного руху та його військово-політичної формації – УПА;
– *руйнівні наслідки* Другої світової війни для України;
– *вплив* війни на українську культуру (під окупацією, в евакуації, у вигнанні) та повсякденне життя українців.

Уміти:

– *встановити хронологічну послідовність і синхронізувати* події Другої світової війни в Україні та поза її межами;
– *використовувати карту як джерело інформації* про оборонні та наступальні операції на території України, пересування ворогуючих сторін і рух лінії фронту, адміністративно-територіальні утворення часів нацистського окупаційного режиму на території України;
– *висловити аргументовані судження* щодо анексії Радянським Союзом у 1939–1940 рр. і радянізації нових українських територій, політичного та соціально-економічного становища в Україні напередодні німецько-радянської війни, правового статусу громадян на анексованих територіях;
– *пояснити причини і наслідки* окупації України та польсько-українського протистояння;
– *обстоювати власні судження* щодо ролі й місця українців у військових формуваннях держав Об’єднаних Націй у роки Другої світової війни та вирішення українського питання на завершальному етапі війни;
– *визначити тенденції* розвитку національної культури воєнної доби;
– *дати історичну оцінку* масштабам втрат українського народу від воєнних дій, злочинів комуністичного та нацистського тоталітарних режимів, виявляти розуміння глибини трагедії українців як бездержавної нації в той час;
– *охарактеризувати одну з історичних постатей часів війни*: Івана Багряного, Олени Вітер, Кузьми

Політичне та соціально-економічне становище в Україні напередодні німецько-радянської війни. Бойові дії в 1941–1942 рр. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи. Тактика “випаленої землі” та інші злочини комуністичного тоталітарного режиму.

Опір окупантам. Український визвольний рух. Проголошення Акта відновлення Української Держави. Поліська Січ.

Окупація України військами Німеччини та її союзниками. Новий порядок. Остарбайтери. Військовополонені. Концтабори. Масове знищення мирного населення. Голокост. Трагедія Бабиного Яру. Праведники народів світу в Україні.

Українська повстанська армія. Українсько-польське протистояння. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух.

Бойові дії 1942–1943 рр. Бої на Лівобережжі влітку–восени 1943 р. Чорносвітники. Битва за Дніпро. Вигнання німецьких військ та їхніх союзників з Правобережної та Південної України. Депортація кримських татар та інших народів Криму. Завершення бойових дій на території України.

Українці у військових формуваннях держав Об’єднаних Націй. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом. Українське питання на Ялтинській і Потсдамській конференціях. Ціна війни.

Культура в роки війни. Освіта і наука. Література. Образотворче мистецтво. Музика та кіно.

<p>Дерев'янка, Олександра Довженка, Сидора Ковпака, Івана Кожедуба, Василя Порика, Олени Теліги, Ігоря Сікорського, Амета-Хана Султана; – висловити аргументовані судження щодо діяльності Степана Бандери, Тараса Бульби (Боровця), Андрія Мельника, Кирила Осьмака, Романа Шухевича в українському визвольному русі періоду Другої світової війни.</p>	
<p>Орієнтовні теми для практичних занять: – “Волею Українського народу...” (дослідження документів та матеріалів усної історії про війну). – Війна в пам'ятниках рідного краю (краєзнавча експедиція).</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Друга світова – найкривавіший збройний конфлікт в історії людства. – Участь українців у визволенні країн Європи. – Воєнне повсякдення: люди і долі. – Війна в об'єктиві камери.</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Українська література. Розділ: Воєнне лихоліття. Тема: Олександр Довженко “Щоденник” (періоду війни). (Учень/учениця розглядає “Щоденник” як джерело вивчення біографії митця в контексті його доби; особливості авторського бачення й оцінки історії України й українського народу, розкриття національних і загальнолюдських проблем; розуміє особливості світовідчуття українців, національного характеру, народної моралі та етики; усвідомлення важливості культурної самоідентифікації особистості; розуміння взаємозв'язку конкретного із загальним).</p>	
Узагальнення	
Тематичний контроль	

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (1945–2019 рр.). 11 КЛАС

Структура курсу:

Повторення. Вступ.

Розділ 1. Україна в повоєнний період.

Розділ 2. Україна в умовах десталінізації.

Розділ 3. Україна в період системної кризи радянського ладу.

Розділ 4. Відновлення незалежності України.

Розділ 5. Становлення України як незалежної держави.

Розділ 6. Творення нової України.

ПОВТОРЕННЯ. ВСТУП

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати: – <i>зміст понять</i>: злочин проти людства, права людини, постіндустріальне (інформаційне) суспільство, історична пам'ять; – <i>основні етапи</i> розвитку українського суспільства другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.</p> <p>Розуміти: – як суспільно-політичні зміни позначаються на свідомості та повсякденні людей; – <i>масштаби</i> людських і матеріальних втрат України в 1914–1945 рр.</p> <p>Уміти: – <i>застосувати</i> знання про історію України як інструмент для аналізу розвитку суспільства; – <i>визначати</i> причини і негативні наслідки поразки у боротьбі за українську державність в першій половині ХХ ст.</p>	<p>Уроки вітчизняної історії 1914–1945 рр. Україна на політичній карті Європи в 1914–1945 рр. Поразка спроб відновити українську державність. Друга світова війна в історичній пам'яті. Періодизація історії України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Особливості курсу історії України 1945–2019 рр.</p>
<p>Орієнтовна тема навчального проекту: – Друга світова війна в історичній пам'яті українців та інших європейців: спільне і відмінне</p>	

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНА В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: відбудова, репатріанти, спецпоселення, «український буржуазний націоналізм», космополітизм, «ждановщина», «лисенківщина», депортація, обмін населенням, етнічна чистка, операція «Вісла», операція «Захід»; – <i>основні методи</i> радянзації західних областей УРСР та боротьби з активістами ОУН та вояками УПА. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>особливості</i> відбудови промисловості та сільського господарства; – <i>штучний</i> характер масового голоду 1946–1947 рр.; – <i>сутність</i> повоєнних депортацій як військово-політичних акцій комуністичної влади та її злочинів проти українців; – <i>мотиви</i> тривалого опору УПА та націоналістичного підпілля в різних регіонах УРСР; – <i>протиріччя</i> соціально-економічного, культурного, релігійного та повсякденного життя. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановлювати послідовність і синхронність</i> подій, що відображають формування територіальних меж УРСР, масові депортації та обміни населенням, посилення радянзації та репресії у західних областях, український визвольний рух у 1944–1950-х рр., процеси відбудови господарства і культурне життя республіки, ідеологічні кампанії й «чистки»; – <i>визначати причини та наслідки</i> депортацій українців із західних областей УРСР та південно-східних областей Польщі, входження Кримської області до УРСР; ідеологічних кампаній та «чисток», їх вплив на освітній і культурний розвиток УРСР; – <i>показувати</i> на карті зміни адміністративно-територіального устрою УРСР, місця локалізації осередків ОУН та збройного опору УПА на території України; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо трансформації методів зміцнення тоталітарного режиму; – <i>виявляти особливості</i> українського визвольного руху в 1945–1950-х рр.; – <i>визначати суперечності</i> розвитку культури; – <i>характеризувати</i> науковий/творчий доробок Ніла Хасевича, Катерини Білокур, Тетяни Яблонської, Олександра Богомольця, Сергія Лебедева, Олександра Палладіна, Володимира Філатова; діяльність Романа Шухевича, Йосипа Сліпого 	<p>Україна в системі міжнародних відносин. Україна – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй (ООН). Участь України в міжнародних організаціях. Встановлення кордонів УРСР із сусідніми державами внаслідок переділу західноукраїнських земель. Масові депортації (1944–1946 рр.). Операція «Вісла». Обмін територіями 1951 р. Передання Кримської області до складу УРСР.</p> <p>Економічна ситуація в УРСР. Становище сільського господарства. Масовий штучний голод 1946–1947 рр. Відбудова промисловості.</p> <p>Внутрішньополітична ситуація в УРСР. Репресивні кампанії радянської влади.</p> <p>Радянська західноукраїнських областей УРСР. Національно-визвольний рух у 1944–1950-х рр. на території України. «Велика блокада» проти УПА. Ліквідація Греко-католицької церкви в УРСР. Операція «Захід».</p> <p>Українці в повстаннях у таборах ГУТАБу (ГУЛАГу).</p> <p>Особливості розвитку культури. Освіта та наука.</p> <p>Повсякденне життя.</p>
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Людський вимір війни: демографічні зміни в УРСР. 	

<p>– Повсякденне життя повоєнних років.</p> <p>– Вирвані з коренем. Депортації українців у 1944–1951 рр.: причини, етапи, наслідки (дослідження тематичних документів).</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проектів:</p> <p>– Україна для ООН. ООН для України.</p> <p>– Студії боротьби за незалежність: від УНР до УПА (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у ХХ столітті?»).</p>
<p>Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Географія. Тема. Політична картина світу (учень/учениця пояснює відмінність між поняттями «країна», «держава», «залежна територія»; основні вектори зовнішньої політики України).</p>
<p>Узагальнення</p>
<p>Тематичний контроль</p>

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНА В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <p>– <i>зміст понять:</i> десталінізація, культ особи, «відлига», лібералізація, реабілітація, шістдесятники, дисиденти, раднаргоспи, децентралізація управління, воєнно-промисловий комплекс, зросійщення (росіянізація, русифікація);</p> <p>– <i>суть хрущовських надпрограм;</i></p> <p>– <i>прояви дисидентського руху.</i></p> <p>Розуміти:</p> <p>– <i>основні протиріччя</i> реформування промисловості, сільського господарства, соціальної сфери;</p> <p>– <i>сутність</i> політики СРСР, спрямованої на зросійщення України;</p> <p>– <i>зв'язок</i> між розвитком культури, освіти, науки і внутрішньополітичними процесами.</p> <p>Уміти:</p> <p>– <i>встановлювати послідовність</i> подій, пов'язаних із десталінізацією і лібералізацією суспільного життя, модернізацією економіки, формуванням феномену шістдесятництва і розгортанням дисидентського руху, культурним життям;</p> <p>– <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про адміністративно-територіальний устрій УРСР, події внутрішньої політики;</p> <p>– <i>визначати причини та наслідки</i> посилення зросійщення українського суспільства;</p> <p>– <i>обстоювати свої судження</i> щодо розвитку культури у період «відлиги» та зародження шістдесятництва й дисидентського руху;</p> <p>– <i>характеризувати</i> науковий/творчий доробок Віктора Глушкова, Сергія Корольова, Михайла Янгеля, Бориса Патона, Василя Симоненка, Ліни Костенко; діяльність Левка Лук'яненка, Алли Горської, Івана Світличного</p>	<p>Внутрішньополітична ситуація. ХХ з'їзд КПРС. Десталінізація. Реабілітація жертв політичних репресій. Ліквідація ГУТАБу (ГУЛАГу).</p> <p>Децентралізація управління економікою. Розвиток промисловості. Становище сільського господарства.</p> <p>Зміни соціальної політики.</p> <p>Шістдесятництво. Київський клуб творчої молоді «Сучасник». Національно-визвольний рух: підпільні групи та організації. Зародження дисидентського руху. Антирежимні виступи.</p> <p>Зміни в освіті. Зросійщення (росіянізація, русифікація). Особливості розвитку культури. Антирелігійна кампанія.</p> <p>Повсякденне життя.</p>
<p>Орієнтовна тема для практичного заняття:</p> <p>– Феномен українського шістдесятництва.</p> <p>Орієнтовні теми для навчальних проектів:</p> <p>– «В безсмерті холодно. І холодно в житті. О Боже мій! Де дітися поету?!» Творчість шістдесятників як закономірна реакція на виклики часу.</p> <p>– Ті, хто відкрили шлях у космос (внесок українців в освоєння космічного простору).</p> <p>Орієнтовна тема для написання есе:</p> <p>– «Відлига»: зміни в суспільно-політичних настроях населення України.</p>	

Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Українська література. Тема. Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Поети шістдесятники (учень/учениця розуміє явище «шістдесятництва» і причини пробудження національної свідомості в суспільстві, шістдесятництво як явище соціальне й культурологічне, його зв'язок із дисидентським рухом). Тема. Василь Симоненко. Громадянська лірика (учень/учениця дискутує про патріотичні, громадянські мотиви, морально-етичні проблеми, розуміє проблему почуття людської гідності, мотиви самоствердження людини в складному сучасному світі, її самодостатність, високохудожнє відтворення громадянського вибору поета).

Узагальнення

Тематичний контроль

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА В ПЕРІОД СИСТЕМНОЇ КРИЗИ РАДЯНСЬКОГО ЛАДУ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять:</i> «застій», «розвинутий соціалізм», компартійно-радянська номенклатура, самвидав, правозахисний рух, командно-адміністративне управління, дефіцит, депопуляція; – <i>напрями</i> дисидентського руху, методи боротьби влади з інакодумцями. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>взаємозалежність</i> суспільно-політичного та економічного життя в період системної кризи; – <i>мотиви</i> активізації дисидентського руху в другій половині 1960-х – на початку 1970-х рр. і репресій щодо учасників УГГ; – <i>протиріччя</i> розвитку культури; <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, що відображають кризові явища доби «застою», розгортання течій дисидентського, кримськотатарського рухів, культурне життя; – <i>використовувати карту як джерело інформації</i> про політичне, соціально-економічне життя у період загострення кризи радянської системи; – <i>визначати причинно-наслідкові зв'язки</i> політико-ідеологічної кризи радянського ладу в УРСР; – <i>порівнювати, аналізувати, робити аргументовані висновки</i> щодо економічного розвитку УРСР у другій половині 1950-х – 1960-х рр. і в 1970-ті – на початку 1980-х рр.; – <i>оцінювати мету і завдання</i> правозахисного руху, його здобутки у сфері у захисту прав людини в СРСР; – <i>виявляти суперечливі процеси</i> в розвитку освіти, науки, літератури та мистецтва; – <i>характеризувати протиріччя</i> політичної діяльності Петра Шелеста та Володимира Щербицького; науковий/творчий доробок Миколи Амосова, Олега Антонова, Івана Миколайчука, Сергія Параджанова, Марії Приймаченко, Володимира Івасюка; діяльність Василя Макуха, В'ячеслава Чорновола, Петра Григоренка, Мустафи Джемілева, Івана Дзюби, Миколи Руденка, Василя Стуса, Олеся Гончара 	<p>Зміни в системі влади. Конституція УРСР 1978 р. Комуністична диктатура. Вплив міжнародних процесів на ситуацію в Україні.</p> <p>Арешти творчої інтелігенції. Іван Дзюба «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Активізація дисидентського руху: течії, форми та методи боротьби. Самвидав. «Український вісник». Михайло Брайчевський «Приєднання чи возз'єднання?». Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінських угод (Українська Гельсінська група/УГГ). Становище кримських татар у місцях депортації та їх боротьба за повернення на батьківщину.</p> <p>Наростання економічної кризи. Уповільнення темпів зростання промисловості. Неefективність колгоспного ладу. Провал Продовольчої програми. Етносоціальні зміни в УРСР. Життєвий рівень населення.</p> <p>Особливості розвитку культури. Освіта й наука. Українське поетичне кіно.</p>

Орієнтовні теми для практичних занять:

- Українські дисиденти – виклик системі.
- Український самвидав: теми, ідеї, автори.
- Повсякденне життя в місті та в селі (на прикладі кількох українських населених пунктів 1970–1980-х рр.).

Орієнтовні теми для навчальних проектів:

- 49 сміливців проти режиму (дослідження діяльності УГГ).
- Студії боротьби за незалежність: від зброї до слова (продовження кейсу «Як трансформувався український визвольний рух у ХХ столітті?»).
- Права людини в СРСР: декларації та реальність.

Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Географія. Тема. Населення світу (учень/учениця пояснює значення понять «демографічна політика», «демографічний вибух», «урбанізація», «міграція», «мегалополіс»); 11 клас. Екологія. Тема 2. Природа і людина: системний підхід (учень/учениця розуміє місце природи у житті суспільства; досліджує особливості основних етапів взаємодії суспільства і природи; аналізує наслідки змін і перетворень природних процесів і компонентів природи антропогенною діяльністю); 11 клас. Українська література. Тема. Олесь Гончар «Собор» (учень/учениця розуміє роль духовного начала і краси в житті людини, осуд бездуховності, історичної пам'яті народу, добра і зла в житті, проблему національного нігілізму, моральної нищості).

Узагальнення**Тематичний контроль****РОЗДІЛ 4. ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: перебудова, гласність, плюралізм, прискорення, інфляція, андеграунд, неформальні організації, національно-демократичний рух, суверенітет, незалежність, мітингова демократія, багатопартійність, путч; <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>передумови, протиріччя</i> політики перебудови і гласності в УРСР; – <i>тенденції</i> соціально-економічного і політичного життя, розгортання національно-демократичного руху, формування багатопартійності; – <i>значення</i> прийняття Декларації про державний суверенітет України й Акта проголошення незалежності України; референдуму 1 грудня 1991 р. як акта підтримки населенням України державної незалежності. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність подій</i> періоду перебудови; – <i>використовувати історичну карту</i> для реконструкції, пояснення та інтерпретації подій; – <i>виявляти послідовність і суперечливість змін</i> у політичному житті України; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р., його наслідків в Україні; ролі й місця України в загальносоюзних суспільно-політичних процесах у 1991 р.; – <i>пояснювати причини</i> Революції на граніті та її значення у відновленні Україною незалежності, перетворення Кримської області в Автономну Республіку; – <i>характеризувати діяльність</i>: Леоніда Кравчука, 	<p>Україна в умовах перебудови в СРСР. Міжнародна ситуація. Інформаційна революція: від дозованої гласності до скасування цензури. Відродження пам'яті про Голодомор 1932–1933 рр.</p> <p>Українська діаспора та її внесок у відродження України.</p> <p>Крах командної економіки. Невдача реформаторських зусиль. Поглиблення диспропорцій і падіння рівня життя населення. Чорнобильська катастрофа.</p> <p>Поява неформальних організацій. Українська Гельсінська спілка. Народний рух України за перебудову. Перші вільні вибори до Верховної Ради УРСР (березень 1990 р.). Зародження багатопартійності. Шахтарські страйки.</p> <p>Особливості розвитку культури. Відродження релігійного та церковного життя.</p> <p>Декларація про державний суверенітет України. Революція на граніті.</p> <p>Перетворення Кримської області в Автономну Республіку. Створення Меджлісу кримськотатарського народу. Спроба державного перевороту в СРСР. Акт проголошення незалежності України. Референдум і вибори Президента України 1 грудня 1991 р.</p> <p>Роль України в розпаді СРСР. Міжнародне визнання.</p>

В'ячеслава Черновола, Ігоря Юхновського.
Орієнтовні теми для практичних занять: – «За живе...» Непоправні наслідки Чорнобильської трагедії. – Злочини комуністичного режиму. Уроки для України сьогодні. Орієнтовні теми для навчальних проектів: – Сто років боротьби за незалежність: 1917–2017. – Український андеграунд: кіно, музика і театр кінця ХХ ст.
Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Екологія. Тема. Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень (учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей).
Узагальнення
Тематичний контроль

РОЗДІЛ 5. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
Знати: – <i>зміст понять:</i> «партія влади», тіньова економіка, інвестиції, дефолт, корупція, багатовекторність зовнішньої політики, «олігархічна система», євроінтеграція, приватизація, виборча система, прожитковий мінімум, Помаранчева революція; – <i>основні державотворчі події</i> України в 1991–2013 рр. Розуміти: – <i>історичне значення</i> прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію, Будапештського меморандуму; – <i>природу походження та значення</i> Помаранчевої революції. Уміти: – <i>встановлювати хронологічну послідовність і синхронність</i> подій, що відображають процеси державотворення в Україні, <i>синхронізувати</i> їх з відповідними подіями регіональної історії, історії країн Центрально-Східної Європи; – <i>використовувати історичну карту</i> для інтерпретації та реконструкції подій; – <i>визначати основні тенденції та протиріччя</i> соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1999–2004, 2005–2009, 2010–2013 рр.; пошуків Україною зовнішньополітичних орієнтирів; – <i>висловлювати аргументовані судження</i> щодо перебігу державотворчих процесів, формування олігархічної системи в Україні; – <i>характеризувати діяльність</i> Леоніда Кучми, Віктора Ющенка.	Державотворчі процеси. «Партія влади». Особливості багатопартійної системи. Прийняття Конституції України 1996 р. Формування ринкової економіки. Запровадження гривні. Зміни в сільському господарстві. Специфіка приватизації. Матеріальне становище населення. Демографічна ситуація. Етносоціальна структура. Протидія сепаратизму. Повернення кримських татар на історичну Батьківщину. Відносини України з ЄС, НАТО, США та Росією. Проблема Чорноморського флоту. Ідея Єдиного економічного простору (ЄЕП). Тузлівська криза. Президентські вибори 2004 р. Помаранчева революція. Конституційна реформа 2004 р. Суспільно-політичне життя України в 2005–2009 рр. Конституційні зміни, суспільно-політичне життя України в 2010–2013 рр. Харківські угоди 2010 р.
Орієнтовні теми для практичних занять: – Державне будівництво в незалежній Україні: особливості, здобутки, проблеми. – Інтеграція України в європейський та світовий економічний простір: виклики і відповіді. – Основний закон України: умови створення й аналіз основних положень. Орієнтовна тема для навчального проекту: – Студії боротьби за незалежність: від культурної до політичної розбудови (завершення кейсу «Як трансформувалася український визвольний рух у ХХІ столітті», презентація). Орієнтовна тема для написання есе: – Помаранчева революція: національний і людський виміри.	

Міжпредметні зв'язки: 11 клас. Екологія. Розділ. Провідні екологічні проблеми. Тема. Проблема забруднення природного середовища та стійкості геосистем до антропогенних навантажень (учень/учениця знає джерела, види забруднень навколишнього середовища, їх негативний вплив на живі організми та здоров'я людей; розуміє взаємопов'язаність таких категорій, як «забруднення середовища» і «стійкість геосистем», пояснює залежність стійкості геосистем від біорізноманіття, біомаси і біопродуктивності).

Узагальнення

Тематичний контроль

РОЗДІЛ 6. ТВОРЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНИ

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності	Зміст навчального матеріалу
<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>зміст понять</i>: економічна інтеграція, політична асоціація, Євромайдан, Революція Гідності, Небесна Сотня, Мінські домовленості, люстрація, тимчасово окупована територія, антитерористична операція (АТО), Операція об'єднаних сил (ООС), «добробат», «кіборги», «гібридна війна», волонтерський рух, безвізовий режим, томос. – <i>домінуючі тенденції</i> державотворчого процесу в 2014–2019 рр.; – <i>зміст документів</i> України, Європейського Союзу (ЄС), ООН, США про визнання Росії агресором. <p>Розуміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>особливості</i> соціально-економічного розвитку України в останнє десятиліття; – <i>природу походження та значення</i> Євромайдану і Революції Гідності; – <i>необхідність</i> вшанування героїзму та жертвовності загиблих Небесної Сотні, захисників України від збройної агресії Росії; – <i>територіальну цілісність</i> України і недоторканість державних кордонів як головні умови суверенності та незалежності; – <i>чинники формування</i> громадянського суспільства в незалежній Україні; – <i>важливість</i> для України політичної асоціації, економічної інтеграції та впровадження безвізового режиму з ЄС. <p>Уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>встановлювати хронологію</i> подій України в 2014–2019 рр.; – <i>використовувати карту</i> як джерело інформації про основні політичні й соціально-економічні події в Україні впродовж 2014–2019 рр.; – <i>визначати основні протиріччя</i> соціально-економічного розвитку України в 2014–2019 рр.; – <i>характеризувати</i> перебіг державотворчих процесів в Україні впродовж останнього п'ятиліття; – <i>обґрунтувати</i> на основі аналізу документів твердження про визнання Росії державою-агресором щодо України; – <i>аналізувати</i> Звернення до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської 	<p>Загострення дискусій навколо геополітичного вибору України. Євромайдан. Революція Гідності. Небесна Сотня. Окупація та анексія Росією Криму. Збройна агресія Росії на сході України. АТО. Реакція світової спільноти на збройну агресію Росії. Санкції проти Росії. Мінські угоди. ООС.</p> <p>Відновлення владної вертикалі в ході президентських і парламентських виборів 2014 р.</p> <p>Соціально-економічне становище України. Угода про асоціацію між Україною і ЄС. Безвізовий режим для громадян України в країні ЄС.</p> <p>Релігійне життя. Створення Православної церкви України. Надання Томосу.</p> <p>Особливості розвитку культури. Реформи в освіті. Тенденції розвитку науки.</p> <p>Українці в світі. Зв'язки з українською діаспорою.</p>

<p>Федерації державою-агресором, затверджене Постановою Верховної Ради України від 27 січня 2015 р.;</p> <ul style="list-style-type: none"> – визначати передумови, причини, ознаки та наслідки збройної агресії Росії проти України; – обстоювати свої судження щодо розвитку освіти, науки і культури; – прогнозувати можливі шляхи розвитку України та зміни її геополітичного становища; – характеризувати діяльність Петра Порошенка, Любомира Гузара. 	
<p>Орієнтовні теми для практичних занять:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Екологічні проблеми України. Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. – Зовнішні та внутрішні загрози суверенітету України в умовах «гібридної війни». <p>Орієнтовні теми для навчальних проєктів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «У 1918 р. Україна здобула незалежність, у 1991 р. – відновила, сьогодні – захищає» (завершення проєкту з укладання інтерактивної стрічки часу, яка відображає неперервність і спадкоємність державотворчих процесів у ХХ–ХХІ ст., презентація проєкту). – Усна історія Майданів: від Революції на граніті до Революції Гідності (електронна Книга пам'яті). <p>Орієнтовні теми для написання есе:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Відверта розмова з воїнами АТО/ООС, однолітками – внутрішньопереміщеними особами. 	
<p>Міжпредметні зв'язки: 10 клас. Захист Вітчизни. Розділ. Збройні сили України на сучасному етапі. Тема. Військова присяга та військова символіка України (учень/учениця розуміє проблеми реформування та розвитку Збройних Сил України, оборонну політику держави та інші заходи у цій сфері); 10 клас. Громадянська освіта. Розділ. Україна. Європа. Світ. Тема. Інтеграція й глобалізація. Міграційні процеси і Україна. Україна – член європейського та світового співтовариства (учень/учениця знає та розуміє причини та наслідки міграційних процесів в Україні та світі; усвідомлює взаємозалежність життя місцевої громади; України, Європи та світу; аналізує основні положення Угоди про асоціацію Україна – ЄС; дискутує щодо перспектив збереження та розширення ЄС, НАТО; пишається потенціалом України в Європі та світі); 10 клас. Мистецтво. Розділ. Мистецтво європейського культурного регіону. Україна (учень/учениця знає та розуміє внесок українського мистецтва у скарбницю світової культурної спадщини; називає найхарактерніші здобутки – «візитівки» українського мистецтва у світі; видатних представників українського мистецтва (зокрема, української діаспори); наводить приклади визначних творів різних видів мистецтва, художніх явищ, створених у різні часи в українському мистецтві; усвідомлює необхідність збереження національної мистецької спадщини); 10 клас. Географія. Тема. Країни Європи (учень/учениця аналізує особливості та проблеми країн ЄС, позитивні наслідки та ризики вступу України до ЄС; оцінює роль ЄС у світі); 10 клас. Географія. Тема. Глобальні проблеми людства (учень/учениця характеризує поняття «глобальні проблеми людства»; аналізує сутність, причини виникнення, особливості кожної з глобальних проблем, можливі шляхи їх розв'язування); 11 клас. Українська література. Тема. Сучасна українська література. Історико-культурна картина літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття (учень/учениця розуміє постмодернізм як один із основних напрямів сучасного мистецтва); 11 клас. Географія. Розділ. Глобальні проблеми людства. Тема. Глобальні проблеми соціального характеру (учень/учениця пояснює причинно-наслідкові зв'язки виникнення демографічних проблем, складає демографічні прогнози, називає хвороби цивілізації); 11 клас. Економіка. Розділ. Національна економіка і роль уряду у її функціонуванні. Тема. Роль уряду у регулюванні національної економіки (учень/учениця розуміє об'єктивні причини урядового регулювання ринкової економіки, характеризує зв'язок ефективності та справедливості, пояснює невдачі (обмеження) ринку і уряду та роль уряду як власника, виробника і споживача з використанням схеми загального економічного кругообігу); 11 клас. Англійська мова. Тема. Моє місце в світі (учень/учениця знає про зразки здорового способу життя в Україні та англійських країнах, вміє презентувати Україну в міжнародному контексті); 11 клас. Німецька мова. Тема. Україна у світі (учень/учениця оцінює внесок молоді у сучасне мистецтво України та німецькомовних країн; вміє презентувати Україну в міжнародному контексті); 11 клас. Французька мова. Тема. Україна у світі (учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах тематичної ситуаційної спілкування); 11 клас. Іспанська мова. Тема. Україна у світі (учень/учениця розуміє особливості суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, у межах</p>	